

dogovori

GLASILO OBČINSKE KONFERENCE SZDL LJUBLJANA-CENTER

Skupščinska
priloga

LJUBLJANA,
avgust 1975

gradivo je povzeto iz Poročevalca skupščine SR Slovenije št. 8 z dne 26. 4. 1975 in št. 9 z dne 9. 5. 1975, katerega je objavil uredniški odbor glasila skupščine SFRJ

TOČKA 1

Osnutek temeljev za dogovor o družbenem načrtu Jugoslavije za obdobje 1976-1980

Temeljne postavke razvoja

V gradivu Zveznega zavoda za družbeno planiranje, ki ima naslov »Globalna dognanja razvojnih možnosti SFR Jugoslavije v obdobju od l. 1976 do 1980«, je podana splošna ocena družbenoekonomskega razvoja naše države v obdobju od l. 1971 do 1975. V naslednje petletno razvojno obdobje stopa Jugoslavija z 950 dolarji narodnega dohodka na prebivalca, kar odpira znatno širše perspektive razvoja, — je poudarjeno v tem dokumentu.

Planerji menijo, da bo naslednje srednjeročno obdobje zelo zapleteno. V svetovnem gospodarstvu se spreminjajo stari odnosi ter se oblikuje nova ekonomska ureditev z mnogimi negotovostmi, ki jih je ta hip težko predvideti. Obetajo se velike spremembe v strukturi gospodarstva številnih držav kot tudi v celotnem svetovnem gospodarstvu.

Zato so zelo pomembna široka prizadevanja nevrščenih držav in držav v razvoju, da se na mednarodnem torišču organizira boj za novo mednarodno ekonomsko ureditev. Z gotovostjo je mogoče pričakovati, da bodo v naslednjem obdobju rasle cene surovin, energije in hrane, kajti to je sestavni del boja teh držav za pravičnejše odnose v mednarodni menjavi.

Ko prva verzija splošne ocene naših razvojnih možnosti opozarja na te prvine, hkrati poudarja, da Jugoslavijo navajajo njene naravne in človeške možnosti k čim intenzivnejšemu vključevanju v mednarodno delitev dela. To je eden od bistvenih dejavnikov strategije našega razvoja, še toliko bolj, ker Jugoslavija zamenjuje četrtino svojega družbenega proizvoda s tujino.

Položaj Jugoslavije je trden in močan. To je pomembna sestavina našega uspešnega razvoja, ki naj bi nam omogočila optimalno vključevanje v mednarodno delitev dela, in sicer predvsem s pomočjo hitrejše razvoja in boljšega izkoriščanja naravnih bogastev, v katerih ima naša država izrazite primerjalne prednosti, — je nadalje rečeno v dokumentu Zveznega zavoda za družbeno planiranje.

Strateške opredelitve

Že prva leta družbenega načrta od l. 1976-1980 se ujemajo z obdobjem, ko bi morali — kot ocenjujejo planerji — intenzivno vlagati v razvoj proizvodnje energije, surovin in hrane. To terja obsežne naložbe in razmeroma dolge roke gradnje, zato se mora ta družba in gospodarstvo organizirati tako, da bi se čim bolj omejilo torišče investicij in skrajšali roki z dograditve ključnih objektov. Morali bi preprečiti neracionalne naložbe in nepotrebno podvajanje zmogljivosti ter hkrati pospeševati kakovostno novo, samoupravno usmerjanje akumulacije.

Celotna predelovalna industrija ni usklajena z možnostmi domače proizvodnje energije, surovin in hrane. Njene zmogljivosti so v glavnem predimenzionirane, niso pa dovolj izkoriščene, ker so razcepljene in nepovezane ker so preveč usmerjene v finalne faze proizvodnje, premalo pa na polizdelke, so močno odvisne od tujih dobaviteljev.

Plačilna bilanca in struktura uvoza in izvoza bo precejšen zaviralni dejavnik razvoja, kar je treba zlasti upoštevati zaradi nevrščene politike naše države, mednarodne politike ter odnosov v svetu. Neugodne težnje v naših ekonomskih odnosih s tujino so številne: uvoz je premalo krit z izvozom; čezmerno uvažamo celo takšne izdelke, ki bi jih lahko kvalitetno in v zadostnih količinah sami proizvajali; povečuje se uvoz reprodukcijskega materiala; izvoz in uvoz sta regionalno neugodno usmerjena; gospodarstvo neorganizirano nastopa na tujih tržiščih in malo angažira tuja sredstva.

Pomanjkanje električne energije in razmeroma velika odvisnost gospodarstva od uvoza energetskega goriva bo zaviralno vplivalo v novem planskem obdobju, še zlasti v l. 1976 in 1977. Zato je potrebno z ustreznimi ukrepi povečati proizvodnjo in varčevanje z električno energijo ter gospodarstvu zagotoviti prednost pri oskrbi z električno energijo.

Številne probleme, ki so se nakopičili v zvezi s tržiščem in cenami, je treba v novem planskem obdobju odločneje reševati. Gre za zapleten proces, ki terja potrpežljivo in vztrajno reševanje, in ki ga mora združeno delo obvladati, da bi se Jugoslavija čim uspešneje vključila v mednarodno delitev dela in dosegla hitrejši ne le ekonomski, ampak tudi socialni razvoj.

Ocenitev možnosti razvoja v novem planskem obdobju izhaja iz predpostavke, da se bo letos gospodarski sistem ob polni zavzetosti in podpori družbe hitreje usklajeval z ustavo.

Povečanje družbenega razvoja za 8 odstotkov letno

Prvine, na katerih zdaj temelje družbenoekonomski odnosi v naši državi, ocena prihodnjih tokov in odnosov v svetovnem gospodarstvu, realne sposobnosti člove-

skih in materialnih zmogljivosti Jugoslavije ter potreba, da leta v doglednem času preseže svojo, za evropske razmere relativno neugodno raven razvitosti, odpirajo možnosti, da se za naslednjih pet let planira in zagotovi intenziven ter dinamičen razvoj jugoslovanske družbene skupnosti.

Predhodno določene stopnje rasti za posamična področja in dejavnosti ustrezajo ne le zahtevi in potrebi, da se Jugoslavija v naslednjih petih letih razvija intenzivno in dinamično, temveč tudi, da bo ta razvoj stabilen ter da gospodarska ekspanzija postane dejavnik stabilizacije.

Po predhodnih, splošnih ocenah Zveznega zavoda za družbeno planiranje, bi morala Jugoslavija v obdobju od l. 1976 do 1980 zaznamovati povečevanje družbenega proizvoda družbenega gospodarstva za 8 odstotkov letno. Produktivnost bi se morala povečevati za 4 — 5 odstotkov letno, kar je hitreje kot doslej, medtem ko bi stopnja zaposlenosti v družbenem sektorju rasla za 3 — 4 odstotke letno.

Milijon zaposlenih več

Ko govori o zaposlovanju, gradivo Zveznega zavoda za družbeno planiranje vsebuje dve varianti, od katerih ena računa na hitrejšo vračanje naših zdomcev. Po prvi različici, ki velja za spodnjo mejo povečanja zaposlenosti, naj bi bilo v Jugoslaviji l. 1980, ko bo imela 22.100.000 prebivalcev (t. j. 900.000 več kot letos), 790.000 zaposlenih več kot v zadnjem letu tekočega srednjeročnega plana. To pomeni, da bi se vsako od naslednjih petih let na novo zaposlilo približno 160.000 oseb.

Druga varianta pa predvideva, da bo družbeni sektor gospodarstva vsako leto sprejel približno 200 tisoč novih delavcev, oziroma predvideva milijon na novo zaposlenih do l. 1980.

Pri tem so upoštevali, da je dosedanji razvoj ustvaril močne proizvodne zmogljivosti gospodarstva. Tehnična raven pretežnega dela sredstev, zlasti v nekaterih panogah industrije, ne zaostaja dosti za vrhunskimi tehnično-tehnološkimi rešitvami v tujini, toda zaradi neusklajenosti strukture in drugih neskladij v gospodarstvu so zmogljivosti premalo izkoriščene. V tem so velike možnosti za povečanje storilnosti in zaposlovanja, kajti z večjim izkoriščanjem zmogljivosti se bo aktiviralo kmetijstvo, surovinska osnova, energetika itd.

Sedanja struktura kadra je v naši državi zelo ugodna. Med zaposlenimi prevladujejo visokokvalificirani in kvalificirani delavci ter delavci z visoko, višjo in srednjo strokovno izobrazbo. Projekcije kažejo, da bi v naslednjih desetih letih lahko bilo teh delavcev že 70 odstotkov vseh zaposlenih.

Povečanje izvoza

Gradivo zveznega zavoda za družbeno planiranje nadalje predvideva, da bi morali do l. 1980 temeljito spremeniti tudi našo izvozno-uvozno politiko. V zadnjem letu bodočega srednjeročnega načrta naj bi izvoz kril 63 odstotkov uvoza, medtem ko bomo letos uspeli z izvozom kriti le 56 odstotkov izvoza.

Važna postavka v izboljšanju plačilne bilance pripada turizmu, ki naj bi l. 1980 prinesel 1,3 milijarde dolarjev deviznega dohodka, če bo znašala stopnja rasti turističnega gospodarstva v naslednjem petletnem obdobju 5 odstotkov.

Razvoj energetike in industrije

Velik delež v povečanju materialnega bogastva naše skupnosti bo imelo tudi povečanje proizvodnje v tistih panogah, katere tvorijo temeljno strategijo razvoja Jugoslavije v naslednjih petih letih.

L. 1980 naj bi naša država proizvedla 72—73 milijard kilovatnih ur električne energije, ali z drugimi besedami — vsako od naslednjih petih let naj bi se proizvodnja električne energije povečala za 11 odstotkov.

Domača proizvodnja surove nafte se bo povečala od 3,6 milijona ton v tem letu na 4,6 milijona ton v l. 1980, medtem ko se bo domača proizvodnja naravnega plina povečala od 1,7 milijarde na 3 milijarde kubičnih metrov. Ostale potrebe po nafti in plinu bo kril uvoz. Ker doslej ugotovljene rezerve nafte zagotavljajo povečanje letne proizvodnje na 4,6 milijona ton, naravnega plina pa na 3 milijone kubičnih metrov, bomo znatno pospešili raziskovalna dela za odkrivanje novih nahajališč.

Letos bo Jugoslavija proizvedla 3,1 milijona ton jeklenih izdelkov ter 4,1 milijona ton surovnega jekla. V l. 1980 je planirano povečanje proizvodnje jeklenih izdelkov na 4,5-4,7 milijona ton, surovnega jekla pa na 6,0-6,3 milijona ton.

Proizvodnja aluminija naj bi se povečala od 170.000 ton v tem letu na 350.000 ton v l. 1980, bakra od 150.000 ton na 185.000 ton, svinca od 143.000 na 180.000 ton, cinka od 98.000 na 130.000 ton, niklja pa, ki ga zdaj ne proizvajamo, bo naša država l. 1980 proizvedla 12.000 ton, ker bomo odprli prve rudnike.

6 milijonov ton pšenice

S kompleksnimi ukrepi celotne skupnosti se bo kmetijstvo usposobilo za zelo intenzivno proizvodnjo. Zadovoljevalo bo domače potrebe, dobršen del pridelka pa bo izločilo za izvoz.

Kmetijska proizvodnja se bo v naslednjem srednjeročnem obdobju povečevala za 4 odstotke letno, kar pomeni, da bo Jugoslavija l. 1980 pridelala 6 milijonov ton pšenice, od tega 4,2 milijona ton za zadovoljitev prehrabnih potreb prebivalstva, 800.000 ton za reprodukcijo in živinsko krmo ter približno milijon za zaloge in izvoz.

Letos bomo pridelali tudi 11 milijonov ton koruze (od katere bomo izvozili 1,5 milijona ton), 6,5 milijona ton sladkorne repe, 1,2 milijona ton mesa itd.

Povečanje osebnih dohodkov

Splošno povečanje proizvodnje ter materialnih dobrin bo zagotovilo tudi stalno in zanesljivo rast življenjskega standarda delovnih ljudi in občanov. Ko bo dosledno izvajala načelo nagrajevanja po delu in sado-vih dela, si bo naša skupnost prizadevala, da bi — potem ko so se zaslužki zaposlenih med l. 1972 in 1974 zmanjšali — ohranili razmeroma visoko dinamiko rasti osebnih dohodkov zaposlenih v družbenem sektorju ter da bi se zmanjšal njihov zaostanek za razvitimi državami in zadržalo težnje uravnilovke.

Razen z ukrepi za dvig družbenega standarda, ki streme za tem, da bi se med drugim zagotovilo šolanje čim večjemu številu prebivalstva ter postopoma izkoreninilo nepismenost, bo naša skupnost tako, da bo pospeševala razvoj gradbeništva, ustvarila razmere za hitrejšo graditev objektov družbenega standarda ter stanovanj. Po predvidevanjih naj bi gradbeništvo v naslednjih petih letih zaznamovalo 8 odstotno letno stopnjo rasti, ob tem pa bomo odpravili potrebo po uvozu cementsa. To bo pripomoglo k povečanju stanovanjske površine od 13,6 kvadratnih metrov na prebivalca v tem letu na 15,2 kvadratna metra v l. 1980.

Dokument Zveznega zavoda za družbeno planiranje predvideva tudi znatno hitrejši razvoj manj razvitih republik ter pokrajin, zlasti Kosova. Razen sredstev, ki jih bo v ta namen tudi v bodoče odvajala federacija, so predvideni tudi stimulatívni ukrepi za spodbujanje organizacij združenega dela v razvitejših republikah, da

bodo gradile industrijske in druge gospodarske objekte na manj razvitih področjih.

In končno je v tem gradivu predvideno stabilno financiranje splošne ljudske obrambe ter nadaljnja krepitev bojne pripravljenosti naših oboroženih sil, ki so porok za naš socialistični razvoj ter aktivnega miroljubnega sožitja.

RAZVOJ GOSPODARSKO MANJ RAZVITIH PODROČIJ

Zakaj se planska predvidevanja niso docela uresničila

Dogovorjeni hitrejši razvoj manj razvitih področij pa ni bil docela uresničen, predvsem zato ne, ker niso bila docela uresničena temeljna izhodišča te politike, določena v družbenem planu Jugoslavije za obdobje med 1. 1971 in 1975. Poglavitni vzroki za to so: inflacija, visoke prekoračitve investicijskih naložb, zamude glede zagona novih in rekonstrukcije obstoječih zmogljivosti, zaradi katerih niso prispevale k povečanju proizvodnje, težave pri oskrbi z reprodukcijskim materialom itd. Prav tako ni bil dosežen predvideni obseg gospodarskih investicij, ker so bili viri sredstev na manj razvitih področjih manjši od pričakovanih.

Med vzroki za to, da je bila rast družbenega proizvoda na manj razvitih področjih v tem obdobju le za 17 odstotkov večja od poprečja države — medtem ko bi se po planskih predvidevanjih morala povečati za 25 odstotkov — so tudi splošne gospodarske težave države. Obdobje prilagajanja gospodarstva novim pogojem je trajalo dlje kot je bilo predvideno in smo si zaradi tega pri razvoju materialne provizije v letih 1972 in 1973 zastavljali razmeroma skromnejše naloge v primeru s tistimi, ki so bile določene v srednjeročnem planu. Tudi nekatera ključna sistemska vprašanja, predvsem na področju razširjene reprodukcije, planiranja, davkov in prispevkov niso bila pravočasno rešena. Zaradi inflacije, nelikvidnosti, nihanj v plačilni bilanci in drugih težav ukrepi ekonomske politike niso mogli polno učinkovati, počasi pa so se uresničevali tudi družbeni dogovori in samoupravni sporazumi.

Kljub temu se je povečal delež, ki ga imajo manj razvita področja v družbenem proizvodu jugoslovanskega gospodarstva. Zmanjšale so se tudi relativne razlike v družbenem proizvodu na prebivalca. Pričakovati je, da bodo letos manj razvita področja dosegla 63,3 odstotka jugoslovanskega poprečja, to pa je za 1,8 odstotka več kot 1. 1970.

Kako so se razvijali

CRNA GORA občutno zaostaja pri najbolj bistvenih kazalcih razvoja in sicer predvsem zaradi težav v zvezi z dokončanjem velikih objektov, ki jih grade v tej republiki. Zaradi povečanja cen materiala in storitev, zaradi nepopolnih projektov in podobnih problemov je prišlo pri teh objektih do prekoračitve investicij in podaljšanja rokov gradnje. Tako nove zmogljivosti niso dale pričakovanih rezultatov, republika pa ni mogla občutneje vlagati v rekonstrukcijo in modernizacijo obstoječega gospodarstva.

Počasnejši gospodarski razvoj Črne gore je povzročil, da je storilnost dela občutno nižja od planirane, da učinkovitost vložnih sredstev ni zadovoljila ter da se je akumulacijska sposobnost gospodarstva zmanjšala.

KOSOVO je, s povečanjem družbenega proizvoda in pospešenim razvojem, premagalo izrazito nerazvitost. Dosege v materialni proizvodnji spremlajo ustrezni dosežki v infrastrukturi ter družbenih dejavnostih.

Razvoj te pokrajine — in tudi vseh drugih manj razvitih področij — so zavirale težave celotnega gospodarstva, neugoden položaj energetskih in surovinskih panog v primarni delitvi do 1. 1973, neugodna struktura naložb ter dolgi roki gradenj, prekoračitve in odlaganja, zaradi katerih ni bilo pričakovanih rezultatov, zatem

premajhna izkoriščenost zgrajenih industrijskih zmogljivosti, kar velja zlasti za bazične panoge kot so energetika, barvna metalurgija in kemična industrija, ter pomanjkanje strokovnih kadrov in premajhna kmetijska proizvodnja.

BOSNA IN HERCEGOVINA je dosegla ugodne gospodarske rezultate, ki temelje na intenzivni rasti industrije, gradbeništva in terciarnih dejavnosti. Hitrejši razvoj teh panog in področij je ustavil zaostajanje te republike. Na vseh področjih, zlasti pa v industriji, je prišlo do kvalitativnih strukturalnih sprememb.

Primarni sektor pa, kljub svoji razmeroma hitri rasti, še nadalje izgublja pomen v gospodarski strukturi Bosne in Hercegovine.

MAKEDONIJA je zadnji dve leti, po hitri gospodarski rasti v prvih treh letih srednjeročnega plana, zaznamovala določeno zaviranje proizvodnje. Zadnja leta opazno zaostaja dinamika investicijskih naložb. Dosežki v industriji in kmetijstvu temelje na povečani učinkovitosti naložb in dela.

Povzetek konkretnih dosežkov

Kljub težavam je hitrejši razvoj manj razvitih področij, če vzamemo celoto, postal stalni dejavnik razvojne politike Jugoslavije. Zboljšanje gospodarske strukture teh krajev spremljajo ustrezne spremembe ekonomske sestave prebivalstva, tako da so se, razen Kosova, v tem oziru približali jugoslovanskemu poprečju. Na Kosovu pa se še nadalje 45 odstotkov celotnega in 50,8 odstotka aktivnega prebivalstva ukvarja s kmetijstvom.

Na ostalih manj razvitih področjih je upadlo tudi absolutno število kmetijskega prebivalstva. Na Kosovu pa se takšna težnja opazneje kaže zadnja leta. Pričakovati je, da se bo kmetijsko prebivalstvo v tej pokrajini med letom 1972 in 1975 zmanjšalo za 30.000 oseb.

Število zaposlenih na manj razvitih področjih se v tem petletnem obdobju povečuje za 32 odstotkov hitreje od poprečja za vso državo. V Bosni in Hercegovini je to povečanje 16 odstotkov nad jugoslovanskim poprečjem, v Črni gori 21 odstotkov, v Makedoniji 32 odstotkov, na Kosovu pa 76 odstotkov. Kljub tako dinamičnemu povečevanju zaposlenosti na manj razvitih področjih vse več ljudi išče zaposlitev. 1. 1974 jih je bilo 193 tisoč, kar je 16,7 odstotka zaposlenih v družbenem sektorju na teh področjih, medtem ko jugoslovansko poprečje znaša 10,1 odstotka.

Gradnja velikih objektov v energetiki in surovinsko-reprodukcijskih panog je aktivirala precejšnja naravna bogastva teh področij: vodne sile, premog, železno rudo, svinec in cink, boksit, nekovine, gozdarstvo, turizem itd.

Tudi pomanjkanje sodobnih cestnih povezav, ki je leta in leta zaviralo razvoj manj razvitih področij, je v glavnem premagano. L. 1972 je prišlo na vsakih tisoč kvadratnih kilometrov celotne površine manj razvitih področij poprečno 62,9 kilometra sodobnih cest. Jugoslovansko poprečje je takrat znašalo 116,8 kilometra. Gradnja novih in modernizacija obstoječih prometnih zvez se intenzivno nadaljuje, tako da so v mrežo priključkov zdaj zajeta vsa pomembnejša gospodarska središča teh krajev.

Z dograditvijo proge Beograd-Bar se bo v prvem polletju prihodnega leta tudi Črna gora vključila v železniški promet države.

Do velikih in pomembnih sprememb je prišlo tudi v gospodarski strukturi manj razvitih področij. Njihova industrija zdaj daje 36 odstotkov proizvoda celotnega gospodarstva, kmetijstvo pa 19 odstotkov. To razmerje je na ravni celotne države.

Tudi v industriji je prišlo do pomembnih sprememb na bolje. Zastopane so vse industrijske panoge, zelo pomemben delež pa imajo tudi predelovalne zmogljivosti.

Ta področja imajo zdaj npr. v celotni proizvodnji jugoslovanske elektroindustrije delež 10 odstotkov, medtem ko 1. 1972 niso imela niti enega objekta te vrste.

Tudi investicijska dejavnost je bila na manj razvi-

tih področjih znatno intenzivnejša kot v ostalih predelih Jugoslavije. To velja še zlasti za Bosno in Hercegovino ter za Kosovo. Povečanje investicij na teh področjih, pa v prvih štirih letih srednjeročnega plana, čeprav je bilo naglo, ni bilo tolikšno, da bi uresničili planska predvidevanja. Doseženo je bilo 29,2 odstotka, planirano pa je bilo 33 odstotkov — razlike je krivo predvsem to, da so bili lastni viri financiranja manjši kot je bilo predvideno. Predvideno je bilo namreč, da bodo ta sredstva znašala najmanj 50 odstotkov, v obdobju 1971-1973 pa so dosegla komaj 32 odstotkov.

Tudi učinkovitost naložb, čeprav se je znatno zboljšala, je vseeno izpod predvidene, zlasti v Črni gori, kjer je 2,5 krat manj ugodna od poprečja države, ter na Kosovu — 2,2 krat. V Črni gori in na Kosovu občutno zaostaja reprodukcijska zmoglost gospodarstva.

Na ravni federacije dogovorjeni mehanizem za spodbujanje razvoja gospodarsko manj razvitih področij deluje v celoti. Redno in pravočasno izpolnjevanje teh obveznosti je v obdobju 1971-1974 znatno pripomoglo k gospodarski investicijski aktivnosti na teh področjih.

V tem obdobju je znašal delež sredstev sklada federacije v gospodarskih investicijah teh področij 35 odstotkov, kar je znatno več od 29 odstotkov, kolikor je bilo predvideno. Skupni učinki teh pospeševalnih ukrepov so minimalno znašali v tem srednjeročnem obdobju približno 44,3 milijarde dinarjev, kar pomeni 3,18 odstotka proizvoda družbenega gospodarstva Jugoslavije.

Tudi pri razvoju družbenih dejavnosti so bili na teh področjih Jugoslavije uresničeni zelo pomembni dosežki. Z odpiranjem novih šol vseh stopenj, z oblikovanjem univerzitetnih središč, akademij znanosti in znanstvenih društev so ustvarjene razmere za širitev lastne kadrovske osnove, ki bo prilagojena potrebam razvoja.

Zgrajena je tudi široka mreža zdravstvenih ustanov in povečano je število zdravstvenih delavcev, kar je precej zboljšalo zdravstveni standard. Oblikovane so tudi vse tiste kulturne ustanove, ki so nujno potrebne kot podlaga za hitrejšo kulturno preobrazbo in razvoj kulture nasploh, predvsem še kulture narodnosti.

Temelji za še hitrejši razvoj

V tem gradivu Zveznega zavoda za družbeno planiranje je ocenjeno, da je v tem srednjeročnem obdobju na manj razvitih področjih dosežena takšna raven materialnih dobrin in družbenih odnosov, ki daje podlago za še intenzivnejši, hitrejši in dinamičnejši razvoj v naslednjem obdobju, za še hitrejšo industrializacijo ter družbenoekonomske spremembe, pri tem pa se bodo ta področja vse bolj opirala na lastne vire in moči ter na aktiviranje lastnih dejavnikov gospodarjenja.

Vendar pa manj razvita področja, in to velja za celotno državo, ne nosijo v novo petletno obdobje le pomembnih pozitivnih teženj, ampak tudi zapletene težave.

Poglaviti problem gospodarstva celotne države, ki se kaže zlasti na teh področjih je, kako povečati učinkovitost naložb in gospodarjenja ter kako bolje izkoristiti zgrajene zmogljivosti.

Reševanje tega vprašanja je odvisno predvsem od premagovanja strukturnih neskladij v celoti, še zlasti v industriji. Gradnja ustreznih zmogljivosti v energetskih in surovinskih panogah bo dala močno spodbudo za hitrejši razvoj manj razvitih področij, kajti leta imajo precejšnje gospodarske možnosti za aktiviranje bazičnih panog. To pa bi lahko v določeni meri neugodno vplivalo na povečanje proizvodnje in zaposlovanja, saj gre za panoge, ki požirajo velike investicije in je tem investicijam potrebna dolga doba, preden postanejo gospodarsko aktivne, dajejo pa skromne možnosti za večje zaposlovanje delovno sposobnega prebivalstva.

Gradnja bazičnih zmogljivosti na teh področjih bi lahko privedla do pomanjkanja investicijskih sredstev. Posebno neugodno bo, če bodo morali nerazviti angažirati za gradnjo energetskih in drugih bazičnih objektov pretežen del sredstev iz sklada za manj razvita področja.

V gradivu je zelo prisotna problematika gradnje takih objektov v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu. Izhod iz takšnih težav je zato treba poiskati z družbenimi dogovori in samoupravnimi sporazumi o združevanju dela in sredstev, ki bodo glavna opora za priprave in uresničevanja prednostnih nalog razvoja do l. 1980.

Opozorjeno je tudi na težave, ki jih bo prva leta prihodnjega srednjeročnega plana povzročilo pomanjkanje električne energije, zlasti v Makedoniji in Črni gori ter v Hrvaški in Sloveniji.

V gradivu je ocenjeno, da bo odpravljanje disparitet v cenah in izboljšanje razmerij v primarni delitvi ugodno vplivalo na razvoj manj razvitih področij, zlasti Bosne in Hercegovine ter Kosova. Razvoj predelovalnih panog, predvsem tistih, ki se opirajo na lastno surovinsko osnovo, naj bi omogočil ustvarjanje bolj razvejane gospodarske strukture na vseh manj razvitih področjih. Opozorjeno je tudi, da je treba razvijati tako imenovano malo gospodarstvo, ki terja manjše naložbe, posluje pa kot enota velikih gospodarskih objektov na temeljih sodobne tehnologije. Razvoj tega gospodarstva omogoča doseganje visokega dohodka in večjo angažiranost delovne sile.

TOČKA 2

Predlog temeljev skupne politike dolgoročnega razvoja Jugoslavije do leta 1985

Poglavitne značilnosti in problemi dosedanjega razvoja

Delovski razred in delovni ljudje Jugoslavije so v minulem obdobju socialistične graditve, še zlasti pa v obdobju razvoja samoupravljanja, dosegli velike uspehe pri materialnem in družbenem razvoju države. Proizvajalne sile ter družbena in ekonomska struktura družbe in gospodarstva so dosegle takšno stopnjo, ki omogoča delovnim ljudem, da uspešneje prevzemajo glavno vlogo v ekonomskem, družbenem in političnem življenju, ter v polni meri uveljavijo svojo ustvarjalno pobudo.

Zveza komunistov je, navkljub občasnim omahovanjem, zastojem in odmikom, zagotovila nepretrganost idejne in akcijske enotnosti vseh naprednih sil, na tej podlagi pa so ustvarjene razmere ter za uresničevanje vizije socialistične samoupravne družbe.

Jugoslavija sodi v skupino držav, ki so v povojnem obdobju dosegle stopnjo gospodarske rasti, kar je pomemben dejavnik, ki potrjuje socialistični samoupravni sistem in povečuje ugled ter politično vlogo naše države v svetu.

V obdobju od leta 1948 do 1972 je stopnja rasti družbenega proizvoda (celotna proizvodnja blaga in storitev države v določenem času) znaša 6,6 odstotka poprečno na leto. Dosežena raven celotnega družbenega proizvoda našega gospodarstva je petkrat večja, industrijske proizvodnje desetkrat, kmetijske proizvodnje pa približno dvakrat večja kot leta 1947. Industrija ima približno 40 odstotkov deleža v strukturi družbenega proizvoda, 85 odstotkov v vrednosti izvoza ter 48 odstotkov v celotnem številu zaposlenih v družbenem sektorju, tako da je postala vodilno gospodarsko področje, ki odločilno vpliva na celotno gospodarsko življenje države. Povečale so se proizvodjalne sile države. Osnovna sredstva gospodarstva so se zadnjih dvajset let povečala za več kot petkrat.

Družbeni sektor gospodarstva daje danes (1. 1974) več kot 80 odstotkov družbenega proizvoda ter, skupaj s družbenimi dejavnostmi, zaposluje več kot 4,5 milijona delavcev (v primerjavi z 1,7 milijona l. 1952). Število kadra s srednjo, višjo ter visoko izobrazbo, skupaj s kvalificiranimi in visokokvalificiranimi delavci, je doseglo 2,4 milijona, kar znaša 68 odstotkov od vseh zaposlenih. Delež kmetijskega prebivalstva, ki se je absolutno zmanjšalo z 10,67 milijona v l. 1948 na 7,6 milijona v l. 1971, je upadel na 38 odstotkov.

Štirikrat večji narodni dohodek

Uresničen je eden od pglavitnih smotrov strategije družbenoekonomskih sprememb v državi, in sicer ta, da se na podlagi stalnega povečevanja storilnosti družbenega dela omogoči hitra in stabilna rast življenjskega standarda delovnih ljudi. S približno štirikrat višjo ravnijo narodnega dohodka in celotnih sredstev za življenjski standard na prebivalca kot l. 1947 so dosežene bistvene spremembe glede vseh pglavitnih prvin osebnega in družbenega standarda delovnih ljudi, njihove socialne in gmotne varnosti. Po l. 1947 je zgrajenih več kot 3 milijona novih stanovanj, kar pomeni približno 60 odstotkov celotnega stanovanjskega sklada v l. 1972. V vseh oblikah izobraževanja je zajeto približno 20 odstotkov celotnega prebivalstva, na visokih in višjih šolah je 300.000 rednih in izrednih študentov. V različne oblike zdravstvenega varstva je zajeto celotno prebivalstvo.

Z večjo razvitostjo našega gospodarstva so postale intenzivnejše tudi njegove zveze s tujimi gospodarstvi ter s svetovnim tržiščem, izvoz in uvoz pa sta postajala vse pomembnejši dejavniki dinamičnosti gospodarskega razvoja. Vzpon ekonomskih odnosov s tujino je bil hiter, še zlasti v obdobju po reformi. Blagovna menjava s tujino se je povečala skoraj dvakrat hitreje od rasti družbenega proizvoda tako, da znaša delež izvoza blaga in storitev družbenem proizvodu približno 25 odstotkov, delež uvoza pa skoraj 30 odstotkov. Ekonomske odnose s tujino so obogatile sodobne oblike, kakršne so prenašanje znanja in tehnologije, industrijska kooperacija, skupne naložbe, proizvodno finančno sodelovanje, skupno osvajanje tujih tržišč itd. S tem se postopoma krepi stabilnost udeležbe našega gospodarstva v mednarodni delitvi dela.

Hiter družbeno-ekonomski razvoj ter spremenjena gospodarska struktura sta omogočila, da se posamezne regije vse popolneje vključujejo v gospodarski razvoj. S celotnim družbeno-ekonomskim razvojem države je omogočen tudi, še zlasti zadnjih 10 let, hiter razvoj manj razvitih republik in SAP Kosovo. Zadnja tri leta se ta področja razvijajo nekoliko bolj dinamično od povprečne rasti jugoslovskega gospodarstva. Močne spodbude pospeševanju razvoja gospodarsko manj razvitih socialističnih republik in SAP Kosovo je nudilo angažiranje skupnosti.

Hiter razvoj pa je prinesel s seboj tudi niz problemov in protislovij, ki za reševanje terjajo organizirana prizadevanja družbe v daljšem razdobju. Najbolj pereča so vsekakor resna neskladja v strukturi in reševanje nalog hitrejšega prestrukturiranja gospodarstva. S svojim vplivom na ključne sestavine gospodarskega razvoja so privedle do manj učinkovitega izkoriščanja proizvodnih zmogljivosti, počasnejšega povečevanja družbenega proizvoda, neugodnih razmer za vključevanje gospodarstva v mednarodno delitev dela in rastočega deficita v bilanci blagovne menjave s tujino.

Strukturalna neskladja v proizvodnji in težave v prizadevanjih, da se ob umiritvi rasti cen vzpostavi blagovno-denarno ravnotežje na tržišču, pomeni pglavitni problem sedanjega trenutka. S tem so povezane inflacija in nestabilnost, ki motita ekonomske odnose med gospodarskimi področji in med posameznimi regijami, pereč problem pa je tudi veliko število nezaposlenih in državi in časno zaposlenih delavcev v tujini.

Dosedanji uspehi so še posebej pomembni, ker so doseženi v zelo zapletenih okoliščinah. (država se je pogostoma soočala z velikimi notranjimi težavami in

omejitvami, katere je vsiljevalo tudi zakonito protislovje razvoja, zapletena konstalacija političnih in ekonomskih odnosov v svetu itd.).

Razvojni smotri in naloge

Razdobje do l. 1985 je izrednega pomena za materialni in družbeni razvoj naše države. Jugoslavija se je soočila z nujnostjo, da v naslednji etapi konsolidira svoje pozitivne dosežke, da premaga mnoge ekonomske in socialne probleme nadaljnega razvoja ter da pospešeno razvija svoje proizvodjalne sile in gradi samoupravne socialistične odnose. Zapletenost razvoja v naslednjem razdobju je zlasti v tem, da bodo najvplivljivi nereseni problemi minulega razvoja. V tem pomenu terja naslednja etapa odločbe preokrete kakor tudi prizadevanja za uresničevanje razvojne politike.

Na podlagi nove ustave se mora socialistično samoupravljanje zgraditi in uveljaviti kot celovit, trajen ter učinkovit sistem družbenoekonomskih odnosov, združeno delo pa mora neposredno in preko delegatskega sistema ostati nosilec celotne družbene reprodukcije.

Izhodišče razvoja je afirmacija človeka ter vsestranski razvoj njegove osebnosti, sposobne obvladati družbene in gospodarske razvojne procese ter humanizacija družbeno-ekonomskih odnosov.

Izhajajoč iz tega mora biti težišče razvojne politike v naslednji etapi v uresničevanju medsebojno odvisnih in pogojenih temeljnih skupnih smotrov in nalog razvoja, kakršne so:

- nadaljnja graditev političnega in gospodarskega sistema ter samoupravnih odnosov na temeljih nove ustave;
- stalno izboljševanje življenjskih pogojev in popolnejše zadovoljevanje osebnih ter skupnih potreb prebivalstva;
- rast zaposlenosti, ki bo tolikšna, da bo zajeto celotno povečanje za delo sposobnega prebivalstva in bistveno zmanjšano število zdomcev in nezaposlenih v državi;
- hiter in stabilnejši gospodarski razvoj, strukturalne spremembe in premagovanje strukturalnih neskladij v gospodarstvu;
- ustvarjanje stabilnih razmer gospodarjenja kot nujnega okvira za razvojno pobudo organizacij združenega dela;
- povečanje smotrnosti in učinkovitosti gospodarjenja, nenehnega prizadevanja za večjo storilnost dela in krepitev gmotne podlage združenega dela ter akumulativne sposobnosti gospodarstva;
- razvoj znanosti in kadrov ter pospeševanje lastne tehnike in tehnologije;
- krepitev izvoznih sposobnosti gospodarstva in enakopravnejše vključevanje v mednarodno delitev dela;
- nadaljnja pospešitev razvoja gospodarsko manj razvitih socialističnih republik, zlasti pa še SAP Kosovo ter zmanjševanje regionalnih razlik v ekonomski razvitosti sploh;
- nenehna krepitev obrambne sposobnosti države v skladu s potrebami ter v okviru materialne možnosti;
- varstvo in razvoj človekovega življenjskega okolja;

Uresničevanje teh temeljnih skupnih smotrov in nalog bo omogočilo, da se bodo v naslednji razvojni etapi v dinamičnem procesu pospešili ugodni gospodarski tokovi iz sedanjega razvoja, da se bo uspešneje reševalo bistvene probleme in protislovja ter doseglo naslednje okvire razvoja;

Glej tabelo na 6. strani!

Pglavitno vprašanje materialnega razvoja

Uresničevanje dolgoročnih smotrov nujno pomeni dinamičnejši, skladnejši in stabilnejši razvoj materialne proizvodnje.

Tako se predvideva, da bo leta 1985 dosežena 7 odstotna poprečna letna rast celotnega družbenega proizvoda. S tem bi se narodni dohodek (na novo ustvarjena vrednost dela vseh proizvodnih delavcev v enem

	stopnje rasti	
	1966—1975 ocena	1976—1985 napoved
Družbeni proizvod celotnega gospodarstva od tega:	6,4	približno 7,00
— družbeni sektor	6,8	približno 8,0
— industrija	7,6	9,0—10,0
— celotno kmetijstvo	4,0	3,5—4,0
Družbeni proizvod na prebivalca	3,5	približno 6,5
Zaposlenost v družbenem sektorju	2,4	približno 3,5
Storilnost dela	4,3	približno 5,0
Realni osebni dohodki na zaposlenega	4,6	približno 5,0
Izvoz blaga in storitev	8,8	9,0—10,0
Uvoz blaga in storitev	10,7	približno 7,0
Življenjski standard od tega:	6,2	približno 6,5
— osebna poraba	5,9	6,0—6,5
— družbeni standard	7,1	približno 7,0
Bruto investicije v osnovna sredstva — skupno od tega:	6,6	približno 9,0
— gospodarske	7,3	približno 9,5
— negospodarske	5,0	približno 7,5

letu; izračuna se tako, da se od celotne vrednosti letnega proizvoda odšteje vrednost porabljenih sredstev) na prebivalca poveča za približno dvakrat v primerjavi z letom 1975.

Dinamična gospodarska rast mora zagotoviti uresničevanje dolgoročnih smotrov in nalog razvoja ter premagovanje tehnološkega in ekonomskega prepada, ki nas ločuje od ekonomsko razvitejših držav.

Dinamika rasti mora temeljiti na večji gospodarnosti dela in sredstev, na tehnološkem napredku in harmoničnih odnosih v razširjeni reprodukciji.

Takšen razvoj bo zagotovil dovolj veliko rast zaposlenosti, da se angažira celotno povečanje delovnega kontingenta prebivalstva, ki je zrelo za delo, ter bistveno zmanjša začasna zaposlenost naših delavcev v tujini kot tudi nezaposlenost v državi. Težiti k večji zaposlenosti je ena največjih nalog. V naslednjem razdobju se mora odpreti mladim generacijam jasna perspektiva zaposlovanja. Treba je zagotoviti enake pogoje zaposlovanja vsem delovnim ljudem v državi ter s tem olajšati gibljivost prebivalstva, ki bo sledila nadaljnjemu toku deagrariacije ekonomske strukture prebivalstva (zmanjšanje števila kmetijskega prebivalstva).

Uresničevanje teh smotrov je odvisno od uspešnega razvoja lastne znanosti in kadrov, pospeševanja napredka lastne tehnike in tehnologije ter od prenosa znanja in dosežkov znanstveno raziskovalnega dela iz drugih držav.

Krepitev izvoznih sposobnosti gospodarstva in enakopravnije vključevanje v mednarodno delitev dela ter nadaljni skupni razvoj ekonomskih odnosov z drugimi državami bo važna oblika dinamičnosti nadaljnega gospodarskega razvoja.

Za gospodarski razvoj v naslednji etapi mora biti značilno nadaljevanje močnih strukturalnih sprememb. Ogradje teh sprememb bo hiter razvoj industrijskih zmogljivosti in proizvodnje.

V naslednji etapi bo imela industrija vlogo poglavitnega dejavnika celotnega gospodarskega razvoja, pod pogojem, da bo to predvsem kvalitativen proces. Treba si je prizadevati za to, da se bo v naslednjem dolgoročnem obdobju industrijska proizvodnja povečala od 9 do 10 odstotno. Takšna rast bi zagotovila zaželjeno dinamiko celotnemu gospodarskemu razvoju in dinamično rast celotnega družbenega proizvoda. Delež industrije pri oblikovanju celotnega družbenega proizvoda bi znašal na kraju razdobja približno 45 odstotkov.

Razen industrije mora doseči nadaljnji prodor v gospodarski strukturi terciarni (storitveni) sektor, zlasti še promet in turizem ter gostinstvo. Računa se tudi s hitrejšim razvojem zmogljivosti tako imenovanega malega gospodarstva.

V naslednjem razdobju se mora uveljaviti večstranska stabilizacijska vloga kmetijstva, vključno s strateškim značajem osnovnih kmetijskih proizvodov. Razvoj gospodarstva mora, razen smotrnega obnavljanja lesne mase in povečevanja izkoriščanja z lesom bogatih področij, vse bolj vsebovati tudi varstvene funkcije.

V središču proizvodne usmeritve ter razvojne politike mora biti predvsem proizvodnja energije, surovin in hrane.

Ta proizvodnja je izrednega pomena za vzpostavitve ekonomske stabilizacije premagovanja deficita plačilne bilance s tujino, usklajevanje gospodarske strukture ter za dinamičen in stabilnejši gospodarski razvoj.

Posebno pozornost velja posvetiti tudi razvoju strojegradnje ter proizvodnji trajnih potrošnih dobrin, razvoju turizma, prometa in drugih kompleksov, ki so bistveni za stabilen razvoj proizvodnje v državi.

Težišče razvoja je tudi na tistih dejavnostih, katere ob uporabi tehnično-tehnološkega napredka ter obstoječega znanja in kadrov omogočajo večje zaposlovanje in katere lahko pozitivno vplivajo na plačilno bilančen položaj države.

Ekonomsko uspešen in učinkovit razvoj te dejavnosti ustvarja neobhodno materialne pogoje za razvoj celotnega gospodarstva.

Razvoj mora biti v celoti zasnovan na združevanju dela in sredstev ter na vsklajevanju razvojnih programov organizacij združenega dela in na tej podlagi določenih planov republik in pokrajin oz. družbenih planov Jugoslavije ter instrumentov gospodarskega sistema.

Kako se bodo razvijale posamezne panoge

Celotne potrebe po energiji v naši državi se bodo leta 1985 v primeri z letom 1975 povečale za približno 2,2 krat. Tako veliko povečanje potrošnje energije narekuje, da se ekonomsko smotrno aktivira vse energetske vire v vseh delih države in terja nenehno aktivno politiko usmerjanja porabe obneme z varčevanjem, ki bi nesmotrne potrebe po energiji zmanjšalo na najmanjšo možno mero.

Se posebno se bo v naslednjem razdobju nadaljevala zelo hitra dinamika proizvodnje in porabe električne energije, ki se podvoji v 5 in 10 letih. Za obvladovanje te dinamike so potrebna ne le izredno velika investicijska prizadevanja, ampak tudi nadaljnji razvoj ter dobro funkcioniranje tehnično-tehnološkega enotnega sistema elektrogospodarstva. Skupen program razvoja te proizvodnje mora temeljiti predvsem na izkoriščanju velikih ležišč lignita ter na nadaljnjem aktiviranju vodnih sil, zlasti v okviru postopne gradnje hidrosistemov z večstransko uporabo. V tem razdobju je treba med elektro-energetske vire vključiti tudi jedrske elektrarne.

Razvoj proizvodnje premoga je v odločilni meri odvisen od uporabe le-tega v proizvodnji električne energije. To navezovanje na termoelektrarne odpira perspektivo rudnikom lignita in rjavega premoga, ki imajo ugodne pogoje za razširitev obstoječih in odpiranje novih površinskih krogov.

Hitra rast potreb po tekočih gorivih se bo v prihodnjem obdobju nadaljevala, čeprav v racionalnejših okvirih, katere narekujejo domači ekonomski razlogi in energetske težave v svetu. Ker domačih virov — izkoriščenje le-teh je treba povečati z maksimalno pospešitvijo raziskovalnih del — ni dovolj, je naša država primorana trajno upoštevati vse večje količine surove nafte, kar je treba dolgoročno rešiti. Transport surove nafte nalaga, da se pospeši graditev naftovoda, ki bi povezoval vse domače rafinerije nafte z uvoznimi pristaniščem.

Zemeljski plin je nerazviti del energetske strukture države. Glede na velike prednosti, ki jih imata

plin pred vsemi drugimi viri toplotne energije, se je treba v prihodnjem razdobju prizadevati za uresničenje maksimalnega programa gazifikacije termičnih industrijskih procesov in velikih mest ter za uporabo plina kot industrijske surovine. Program gazifikacije je treba opreti ne le na povečano izkoriščanje domačih virov, temveč tudi na dolgoročen uvoz.

Posebno važno je zagotoviti najugodnejši razvoj proizvodnje poglavitnih kovin — železa, aluminija, bakra, svinca, cinka, niklja, antimona in drugih osnovnih kemičnih surovin, cementa ter nekovin. Nadaljnji razvoj metalurgije železa in jekla je treba opreti predvsem na domače vire osnovnih surovin in na razvoj tehnologije, da bi se relativno zmanjšalo porabo koksa.

Naša država ima največji in ekonomsko najdragočnejši del evropskih rezerv boksita. To ji omogoča razvijati industrijo aluminija s poudarjenimi izvoznimi ambicijami. Primerna pozornost bo posvečena nadaljnjemu razvoju predelave aluminija.

Poglavitni problem nadaljnega razvoja proizvodnje bakra, svinca, cinka in drugih barvnih kovin je v razširjanju rudniških zmogljivosti.

V prihodnjem dolgoročnem razdobju je treba zagotoviti dinamičen razvoj kemične industrije. Razvijalo se bo tista področja bazične kemije, katera povezujejo kemično industrijo z ustreznimi gospodarskimi tokovi (umetne snovi, kemična vlakna in sintetični kavčuk). Proizvodi neorganske kemične industrije (ki rabijo za kemizacijo kmetijstva in organsko sintezo) bodo imeli tudi v bodoče pomembno mesto v razvoju.

Rešiti državo uvoza hrane

Proizvodna usmeritev agroindustrijskega kompleksa (kmetijstva in industrije za predelavo kmetijskih pridelkov) in celotnost ukrepov ekonomske politike morajo zagotoviti takšno rast proizvodnje hrane, ki bo v čimkrajšem roku omogočila, da državi ne bo treba uvažati prehrambnih izdelkov, katere je mogoče proizvajati v državi. Posebej pomembno je proizvajati zadostne količine osnovnih kmetijskih proizvodov, ki imajo tudi strateški pomen. Za uresničevanje teh nalog je potrebno intenzivirati in stabilizirati kmetijsko proizvodnjo in doseči višjo končno industrijsko predelavo surovin iz kmetijstva.

Razvoj kmetijstva mora biti bolj dinamičen kakor v minulem razdobju ter z nekoliko večjimi izvoznimi ambicijami, ki so — glede na povpraševanje in deficit hrane v svetu — realna.

Stopnja rasti kmetijske proizvodnje bi morala znašati najmanj 3,5 odstotka. Ogrodje povečanja kmetijske proizvodnje bi morala biti živinoreja. Razvoj kmetijstva mora temeljiti na hitri rasti družbenega sektorja in na mnogo večjem izkoriščanju možnosti, ki jih ima zasebni sektor, ter na hitrejšem uvajanju mehanizacije in modernizacije nasploh in hkratnem prehajanju prebivalstva iz kmetijstva. Hitreje je treba razvijati kooperacijo družbenega in zasebnega sektorja.

Za uspešen razvoj industrije predelave kovin so v prihodnjem razdobju potrebne mnoge spremembe. Predvsem bi se morala njena struktura spreminjati po dolgoročni programski usmeritvi, v smeri selekcioniranja končnih izdelkov ter samostojnega ustvarjanja tehničnih rešitev opreme s takimi lastnostmi, ki zagotavljajo najugodnejše pogoje za izkoriščanje in predelavo domačih energetskih in surovinskih bogastev, tako da se bo krepila izvozna sposobnost te industrije.

Kooperacija in specializacija

Poglavitnega pomena za razvoj strojegradnje so stalna delitev dela, specializacija in vzpostavljanje trajne kooperacije — doma in s tujino, kar je v strojegradnji bolj nujno kot v ostalih industrijskih dejavnostih. Poglavitna v razvoju domače strojegradnje mora biti proizvodnja energetskih ter nekaterih rudniških naprav, kmetijskih strojev, gradbenih strojev, orožnih strojev in orodja, prometnih ter telekomunikacijskih sredstev. Poseben položaj mora imeti specializirana industrija, ki je zmožna kooperacije, še zlasti

pa proizvodnja raznih elementov za večanje mehaniziranosti in avtomatiziranosti.

Za razvoj motorne industrije (avtomobilске, kamionske in traktorske) je nujno, da temelji na razviti delitvi dela, kooperaciji in specializaciji, na višjih kakovostno tehničnih lastnostih, bolj razviti industrijski organizaciji dela in večji možnosti vključevanja v mednarodno delitev dela.

Naša prizadevanja, da stopimo v korak s sodobnim tehnično-tehnološkim napredkom v svetu, odreja v dolgoročni razvojni politiki ustrezno mesto elektroindustriji, še zlasti profesionalni elektroniki.

Kot obmorska država z dolgo pomorsko tradicijo mora Jugoslavija posvetiti ustrezno pozornost razvoju ladjedelništva.

V naslednjem razdobju morajo znova dobiti važno vlogo železnice, posebno v blagovnem transportu, in nadaljevanje izvedbe programa njihove modernizacije.

Eno poglavitnih vprašanj nadaljnega razvoja cestnega prometa je smotrna gradnja cest ter vzdrževanje, rekonstrukcija in modernizacija obstoječe cestne mreže. Določena bo osnovna cestna mreža, ki mora v naslednji etapi zajeti le mednarodne in medrepublike ceste, za katere je treba zagotoviti, da se jih bo gradilo hkrati po vsej dolžini.

Nadaljnji razvoj pomorskega prometa in luk, predvsem povečanje deleža naših ladij v prevozu blaga, posvečanju posebne pozornosti razvoju luških, pristaniških in drugih zmogljivosti za pretovarjanje in skladiščenje — je prav tako naloga prihodnjega razdobja.

Predviden je tudi razvoj letalskega prometa in PTT prometa s tehnično-tehnološkim posodobljenjem in približevanjem teritorialnih enakomernosti.

Naloga pri razvoju tujskega turizma v naslednjem razdobju je, da se naša država prebija med prve evropske države. Obseg nočitev tujih turistov bi se lahko povečal za 6 — 7 odstotkov na leto. Razmerno pomembne možnosti za razvoj stacionarnega turizma nudijo, poleg jadranskega pasu, planine, toplice in jezera. Te možnosti je treba izkoristiti tudi pri razvoju specifičnega — zdravstvenega in športno-rekreacijskega turizma.

V gospodarstvu se računa na povečan obseg sečnje, na najugodnejšo eksploatacijo gozdov, smotrnejše izkoriščanje lesa, večji delež lesa v industrijski predelavi. Zlasti je treba intenzivirati biološka in ostala gozdno-gojitvena dela, posebno še izboljšanje kvalitete in strukture gozdov, nasajevanje plantaž in intenzivnejših kultur hitrorastočih vrst lesa.

Znanost, tehnični napredek in kadri

Odločilen dejavnik materialnega in družbenega napredka, katerih vloga se nenehno povečuje, sta razvoj znanosti in tehnični napredek. Ta težnja pomeni splošno značilnost sodobnega razvoja gospodarstva in ima dalekosežne posledice za mednarodno delitev dela in položaj posameznih nacionalnih ekonomij na svetovnem tržišču. Jugoslavija bo v prihodnje bolj uporabljala prenašanje domačega znanja in tehnologije ter se opirala na prenos tujega znanja in tehnologije.

Težišče raziskovalnih prizadevanj v gospodarstvu mora biti na spodbujanju razvoja tistih dejavnosti, ki vlečejo naprej in na vse bolj široki uporabi novosti. Prizadevanja, da se na podlagi nove tehnologije poveča storilnost dela, terjajo nenehno izboljševanje ekonomije sredstev, časa in organizacije delovnega procesa.

Določanje strategije dolgoročnega razvoja kadrov in izobraževanja temelji na postavki, da je človek v naši samoupravni družbi tako izhodišče kot končni smoter sleserne gospodarske in druge dejavnosti.

Število celotnega prebivalstva l. 1985 se ocenjuje na približno 9,6 milijona. V številu zaposlenih se bo povečal delež bolj izobraženih delavcev (oseb iz visoko, višjo in srednjo izobrazbo, visokokvalificiranih in kvalificiranih delavcev) s približno 55 odstotkov l. 1970 na približno 72 odstotkov l. 1985.

Splošna usmeritev razvojne politike celotnega izobraževanja do 1. 1985 mora biti hitrejša povečanje znanja »srednje« ravni, spodbujanje smotrnejše uporabe »višjih« ravni znanja ter zmanjševanje deleža »nekvantificiranega dela«.

Jugoslavija se bo približala tisti meji razvitosti proizvodnih sil, pri kateri postaja gospodarski in družbeni razvoj v pretežni meri odvisen od splošnega razvoja znanosti in izobraževanja, vse manj pa od količine vložene enostavnega dela. Naloge bodočega razvoja terjajo temeljito reformo sistema vzgoje in izobraževanja.

Ekonomski odnosi s tujino

Poglavitna naloga pri pospeševanju napredka ekonomskih odnosov s tujino je vključiti tokove menjave, po obsegu in strukturi skladno, v celoti nujnih pogojev in predpostavk za uresničevanje dolgoročne razvojne politike.

Razvoj ekonomskih odnosov s tujino mora zagotoviti adekvatno strukturo izvoza in uvoza blaga ter storitev, prenos sodobne tehnologije in potreben obseg tujega kapitala, ter s tem ustvarjati razmere za doseganje željene stopnje rasti in strukturalnih sprememb v gospodarstvu. Ta razvoj mora omogočiti hitrejšo dvigovanje vrednosti dela, znanja in proizvodnih zmogljivosti države.

Nujno je, da bo v naslednjem dolgoročnem razdobju izvoz blaga in storitev za približno 2 odstotka bolj dinamičen od rasti družbenega proizvoda, uvoz za približno tako dinamičen kot rast družbenega proizvoda. Delež izvoza blaga v kritju uvoza blaga se mora povečati na približno 70 odstotkov.

Trajen poudarek mora biti na vse večjem izvoznem prizadevanju, zlasti tistih panog in grupacij, katerih učinkovit in smotrni razvoj temelji na izvozu, da bi se tudi uvoz lahko uresničeval na potrebni ravni.

Izvozna usmeritev mora še naprej temeljiti na proizvodih visokih faz predelave in raznovrstnih storitvah. Znatno hitrejši razvoj domače strojegradnje, barvne metalurgije, bazične kemije, prometa in turizma mora veljati za bistven pogoj smotrnega in po dinamiki bolj usklajenega uvoza in izvoza industrijskih izdelkov, kar pomeni vključevanje v mednarodno delitev dela na višji tehnološki ravni.

Jugoslavija bo imela v naslednji etapi razvoja poseben razvojni ter politični interes, da z uporabo vse večjih lastnih možnosti hitreje razvija ekonomske odnose z neuvršenimi državami in državami v razvoju. Ta komplementaren odnos bo postajal vse bolj izrazit s krepitvijo naše surovinske in industrijske podlage, ravni tehniško-tehnološkega znanja in akumulativne sposobnosti našega gospodarstva in gospodarstva držav v razvoju. To naj bi omogočilo, da se bo zdajšnji delež držav v razvoju v ekonomskem sodelovanju in menjavi SFRJ več kot podvojil.

Uporabo tujih posojil, kreditov in drugih sodobnih oblik sodelovanja je treba usmeriti predvsem v uresničevanje prednostnih nalog dolgoročnega razvoja s prevzemanjem sodobne tehnologije. Pogoji, pod katerimi se bo ta posojila najemala, morajo z odplačilnimi roki in višino obresti omogočiti hitrejši priliv tujih sredstev.

Jugoslavija bo naredila naslednji korak v smeri uresničevanja konvertibilnosti dinarja in sicer v tisti obliki, ki bo zahtevala stabilnost lastne valute z izgrajevanjem ustrezne oblike zaščite in finančne politike.

Prirastek prebivalstva

Zadržal bi se na ravni 180 — 190 tisoč oseb letno tako, da bi se prebivalstvo do leta 1985 povečalo za približno 2,8 milijona. S takšnim prirastkom bi se približali tistemu tipu povečevanja prebivalstva, ki prevladuje v razvitejših državah.

V razdobju do leta 1985 je nujno odpirati povprečno približno 180 tisoč delovnih mest letno (približno 165 tisoč v družbenem in približno 15 tisoč v zasebnem nekmetijskem sektorju). Tako bi povprečna letna stopnja rasti zaposlenih znašala približno 3,5 odstotka.

Pričakuje se, da bo znašal delež kmetijskega v celotnem prebivalstvu leta 1985 približno 23 odstotkov.

Manj razvita področja na pragu nove etape

Politika hitrejšega razvoja področij in nadaljevanje postopnega zmanjševanja razlik v razvitosti sodijo med prednostne naloge dolgoročne politike razvoja Jugoslavije.

Najpomembnejšo in najtežjo etapo v razvoju gospodarsko manj razvitih področij pomeni naloga, da se pospeši razvoj manj razvitih socialističnih republik, posebno pa še SAP Kosovo. Ta področja so na pragu nove etape. Kjer je ustvarjena materialna in kadrovska podlaga ter zaradi novih spoznanj morajo gospodarsko manj razvite republike in SAP Kosovo v tej fazi razvoja obvladovati tudi probleme, ki se tičejo vse države — dinamičen in stabilnejši gospodarski razvoj, hitrejša rast storilnosti dela, vse večja ekonomičnost dela in sredstev, osvajanje sodobne tehnike in tehnologije ter organizacija delovnega procesa in proizvodnje, uspešno vključevanje v mednarodno delitev dela itd. Proizvajalne sile v gospodarsko manj razvitih republikah in SAP Kosovo omogočajo, da se pri nadaljnjem razvoju teh področij vse bolj angažira njihovo lastno akumulacijo. Pospešeni razvoj teh področij je mogoče uspešno uresničevati le v razmeroma visoki stopnji razširjene reprodukcije, z dinamiziranjem strukture njihovega gospodarstva in ustreznim obsegom dopolnilnih investicijskih, proračunskih ter drugih sredstev, katere se bo dogovorno določilo na ravni jugoslovanske skupnosti. Pri tem je treba ustvarjati pogoje za najhitrejši razvoj SAP Kosovo.

Življenjski standard

Ekonomski in družbeni razvoj v razdobju do leta 1985 obeta ugodne materialne razmere za dinamično rast in v vse večji meri novo vrednostno vsebino življenjskega standarda prebivalstva. S povečevanjem dohodka in standarda delovnih ljudi se bo spodbujalo dinamično zmanjševanje še vedno pomembnih razlik glede na razvitejše države. Ocenjuje se, da bo osebna poraba sredi prihodnjega desetletja dosegla 2,5 krat večji obseg kot leta 1970. To bo povzročilo pomembne kvalitativne spremembe v njeni strukturi ter ustvarjalo nove zahteve za zadovoljevanje potreb osebne porabe.

V politiki osebne porabe se bo vsem delovnim ljudem v združenem delu zagotovilo družbeno dogovorjeni minimum sredstev za življenjski standard in sicer glede na gospodarsko razvitost in stopnjo družbene produktivnosti dela.

Poleg popolnejšega zadovoljevanja materialnih potreb prebivalstva bo višja raven gospodarske razvitosti zahtevala, da se krepí vloga skupne porabe, ki se bo povečevala hitreje od osebne porabe.

Ustvarjalo se bo razmere za popolnejše izenačevanje ekonomskih in socialnih odnosov med delovnimi ljudmi.

Dinamični družbeni in ekonomski razvoj, zlasti pa večja urbaniziranost in popolnejša zaposlenost prebivalstva, terjajo razširitev oblik in način socialnega varstva in varstva otrok. Materialne in druge pogoje za popolno socialno varstvo je treba uresničevati z usklajenimi akcijami organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti, občin in širših regij ter, z njihovim integriranjem, republik in pokrajin.

Dolgoročna politika stanovanjske gradnje mora biti usmerjena predvsem v hitrejšo odpravljanje stanovanjskega primanjkljaja. V politiki delitve in izkoriščanja stanovanjskega sklada morajo imeti prednost delovni ljudje brez stanovanj. V razdobju od leta 1976 do 1985 je treba zgraditi približno 1,8 milijona stanovanj. Pri tem bo imelo vse večjo vlogo angažiranje lastnih sredstev prebivalstva za varčevanje in stanovanjsko graditev.

Posebna pozornost bo posvečena politiki izboljševanja človekovega okolja kot tudi preiščeni politiki uporabe prostora in politiki urbanizacije.